

Вячеслав Комаров

кандидат юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
проректор з навчально-методичної роботи
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(Харків, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7113-1372>
v.kom@ukr.net

Вікторія Баранкова

кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри
цивільного процесу Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(Харків, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1355-2897>
ovenvanil@gmail.com

УДК 347.9

НОТАРІАТ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

АНОТАЦІЯ. У правовій системі нотаріат відіграє значну роль як орган безспірної цивільної юрисдикції та превентивного правосуддя. Не втрачають надзвичайної актуальності проблеми вдосконалення нотаріального законодавства. На жаль, процес оновлення законодавчого унормування нотаріату та нотаріальної діяльності не можна вважати вдалим, зокрема через відсутність зрозумілих підходів до визначення правового характеру й сутності нотаріальної діяльності та, як наслідок, неможливості ефективного вирішення найбільш складних та актуальних питань функціонування нотаріату. Зазначене зумовлює нагальну необхідність подальшого розроблення доктрини нотаріального процесу, а також наукового обґрунтування оновлення нотаріального законодавства, що дасть змогу позбутися еkleктичності та суперечливості нормотворчої роботи у цій галузі.

Метою статті є визначення ступеня відповідності законодавства України про нотаріат загальним засадам нотаріату класичного (латинського) типу, а також розроблення пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення законодавства України про нотаріат з огляду на необхідність його гармонізації з міжнародними принципами класичного нотаріату.

У статті розглядаються питання функціонування нотаріату України як нотаріату класичного (латинського) типу. У цьому контексті досліджуються основні організаційні аспекти його модернізації та законодавчого врегулювання: створення єдиного нотаріату, визначення системи та компетенції нотаріальних органів, функцій і статусу нотаріуса, оплати нотаріальних дій тощо.

Запропоновано виключити із системи нотаріальних органів посадових осіб органів місцевого самоврядування, надавши їм лише можливість посвідчувати заповіти та довіреності, що дорівнювалися б до нотаріально посвідчених. Встановлено, що відсутність обмеження кількості посад нотаріусів у межах нотаріального округу не відповідає основним засадам і принципам діяльності нотаріату.

Обґрунтовано висновок про те, що приватно практикуючий нотаріус є одночасно посадовою особою, наділеною державною владою, і спеціалістом вільної юридичної професії. З'ясовано, що діяльність нотаріату є різновидом правозастосовної, юрисдикційної діяльності, зачіпає найбільш важливі й істотні аспекти здійснення прав громадянами та юридичними особами, а тому має здійснюватися у процесуальній формі, баланс публічних і приватних інтересів. З огляду на характер нотаріальної діяльності як процесуальної та правозастосовної обґрунтовується необхідність розроблення та прийняття Нотаріального процесуального кодексу України.

Ключові слова: нотаріат; превентивне правосуддя; нотаріальна діяльність; законодавство про нотаріат; статус нотаріуса; нотаріальні органи.

У правовій системі нотаріат відіграє значну роль як орган безспірної цивільної юрисдикції та превентивного правосуддя. Латинський вислів "*consensus facit ius*", що означає "згода творить право" (тобто сторони через згоду самі створюють для себе право), підкреслює вагомість нотаріальної діяльності, у межах якої така згода сторін формулюється та оформлюється у нотаріальних актах, що мають доказову силу та публічне визнання. Суспільство відчуває потребу в ефективній та високопрофесійній діяльності нотаріусів. На жаль, процес оновлення законодавчого унормування інституту нотаріату та нотаріальної діяльності наразі є неефективним. Вважаємо, через відсутність зрозумілих підходів до визначення правового характеру й сутності нотаріальної діяльності та, як наслідок, неможливості вирішення найбільш складних й актуальних питань нотаріального сьогодення. Зазначене зумовлює нагальну необхідність наукового обґрунтування концепту змін нотаріального законодавства, що дасть змогу позбутися еkleктичності та суперечливості нормотворчої роботи у цій галузі.

Слід зазначити, що останнім часом науковці приділяють нотаріату дедалі більше уваги. Розвивається наука про нотаріат, ширшого визнання та поглиблення знає теорія нотаріального процесу, суттєвий внесок у розвиток якої було зроблено працями таких науковців, як М. Дякович, Р. Кочерянець, С. Пасічник, Л. Радзієвська, С. Фурса та ін. Але у законотворчій діяльності, на жаль, все менше враховуються наукові дослідження інституту нотаріату як системи превентивного позасудового захисту цивільних прав, загальних правових засад і принципів системи класичного нотаріату, доктринальний підхід до нотаріальної діяльності як до правозастосовної процесуальної діяльності. Зазначене зумовлює необхідність подальшого наукового дослідження як суто орга-

нізаційних, так і функціональних, процедурних аспектів діяльності нотаріату. Зокрема, проблемами, що потребують адекватного правового врегулювання, є проблеми суб'єктів нотаріального процесу, квотування посад нотаріусів, оплати нотаріальної діяльності, унормування основних структурних елементів та інститутів нотаріального процесу.

Метою дослідження є визначення ступеня відповідності законодавства України про нотаріат загальним засадам нотаріату класичного (латинського) типу, а також розроблення пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавства України про нотаріат з огляду на необхідність його гармонізації з міжнародними принципами класичного нотаріату.

Функціонування нотаріату в сучасних правових системах тих чи інших країн є дещо різним, що зумовлено різним значенням нотаріально посвідчених документів. Так, нотаріальні документи у країнах, де набув поширення англосаксонський нотаріат, не мають повної доказової сили, а функції нотаріусів та адвокатів можуть бути поєднані в одній особі. Український же нотаріат є різновидом нотаріату класичного (латинського) типу, який характеризується наданням певних доказових переваг нотаріально посвідченим документам та особливим статусом нотаріуса, що є одночасно представником вільної професії та особою, наділеною публічними повноваженнями. Цей факт логічно зумовлює відповідний розвиток законодавчого врегулювання нотаріальної діяльності, орієнтований на основні стандарти класичної системи нотаріату, поширені в усіх країнах континентальної Європи.

Понад 80 країн світу має нотаріат, заснований на традиціях писаного права. При цьому в їхньому правовому просторі нотаріат розглядається як гарант найбільш важливих прав: власності, сімейних, підприємницьких тощо прав. З метою скорочення кількості справ, що розглядаються судами, та забезпечення превентивного захисту прав окремих осіб та юридичної сили контрактів, у цих країнах уповноважують (призначають і контролюють) кваліфікованих професіоналів посвідчувати достовірність вчинюваних юридичних дій, аби гарантувати ефективність різних правовідносин. При цьому вважається, що вирішення конфліктів, які виникли у подальшому, за допомогою судових органів має бути винятком, оскільки при укладанні правочину створюються всі умови для його реалізації згідно з законом та інтересами сторін. Для суб'єктів права, та особливо для суб'єктів цивільного обороту, важливим є той факт, що звернутися до нотаріуса набагато дешевше та швидше, ніж у подальшому ставати стороною в судовому спорі, сплачуючи досить дорогі послуги адвокатів і витрачаючи час та зусилля на доведення фактів, які могли б

вважатися безспірними. Таким чином, система нотаріату як засобу попередження судових спорів, зокрема й таких, що виникають із контрактів, стає сьогодні найбільш поширеною.

Наявність загальних принципів організації та діяльності нотаріатів різних країн дала змогу утворити на міжнародному рівні спеціальну організацію нотаріату – Міжнародний союз нотаріату як неурядову організацію, завдання якої полягають у підтримці, координації та розвитку нотаріальної діяльності на міжнародному рівні. На підставі тісної співпраці між національними нотаріатами Союз має забезпечувати незалежність та високу значущість нотаріату з метою кращого захисту прав окремих осіб і суспільства загалом. Міжнародне співробітництво в нотаріальній галузі набуває все більшого поширення. Для України це зумовлюється, зокрема, її вступом у листопаді 1995 р. до Ради Європи і необхідністю виконання зобов'язань, передусім правового характеру, які вона взяла на себе.

У зв'язку зі значенням нотаріальних актів – документів у правовому обігу особливі вимоги ставляться не тільки до нотаріальної діяльності, а й до особи нотаріуса. У своїй діяльності нотаріуси реалізують основні завдання нотаріату та належать до органів, що виконують нотаріальні функції. Відносини між нотаріусом та заінтересованими особами мають довірчий характер, а тому передбачають збереження конфіденційності інформації про майновий і немайновий стан осіб, що звертаються за вчиненням нотаріальних дій. Професійна діяльність нотаріуса забезпечує превентивний правовий захист і унеможливорює порушення у майбутньому прав та інтересів суб'єктів права й виникнення спорів у судах. Як зазначалося, нотаріальна дія є інструментом правової безпеки у сфері цивільного обороту, який реалізується через посвідчення юридичних фактів з метою надання їм вірогідності¹.

Отже, нотаріат як інститут позасудового превентивного захисту своєю діяльністю має сприяти досягненню завдань правосуддя, запобігаючи виникненню судових спорів через попередження порушення цивільних прав та інтересів, забезпечення їх належної реалізації. Адже за відомим латинським висловом *“melior est iustitia vere praeveniens quam se vere puniens”* кращим є правосуддя, що істинно попереджає, аніж те, що суворо карає.

Ефективність виконання завдань нотаріату та розкриття потенціалу його функціональних можливостей мають забезпечуватися належним унормуванням організаційних засад нотаріату, а також процесуально-правових аспектів нотаріальної діяльності.

¹ Див.: Л Єфіменко, ‘Особливості правової природи нотаріальних дій’ (2013) 3 Юридична Україна 67.

Безумовно, нині вкрай актуальною є проблема єдиного нотаріату, оскільки світовий досвід країн класичної моделі нотаріату вже досить давно визнав вільний нотаріат більш ефективною формою здійснення нотаріальних функцій². Утворення єдиного нотаріату мало б стати важливим кроком на шляху вдосконалення українського нотаріату, але скасування державного нотаріату має базуватися на попередньому вирішенні низки проблем, які наразі не вдалося розв'язати. Зокрема, до них належать питання про чітке визначення складу нотаріальних органів, статусу нотаріусів; доступу до нотаріальної діяльності та порядку вступу на посаду нотаріуса; оплати вчинюваних нотаріальних дій; квотування посад нотаріусів; контроль за нотаріальною діяльністю; зупинення та припинення нотаріальної діяльності тощо.

Питанням, що також потребує належного вирішення, є визначення системи та компетенції нотаріальних органів в Україні. У статті 1 Закону України “Про нотаріат” (далі – Закон про нотаріат)³ нотаріат визначається як система органів і посадових осіб. Проблемним залишається питання щодо визначення складу та компетенційних повноважень таких органів, і воно розглядалося у наукових працях⁴. Передусім ідеться про те, що за чинним законодавством (ст. 37 Закону про нотаріат) досі залишаються у складі нотаріальних органів уповноважені на вчинення нотаріальних дій посадові особи органів місцевого самоврядування, які можуть вчиняти низку нотаріальних дій за умови, що у відповідному населеному пункті немає нотаріусів. Представляється більш доцільним виключити їх із системи нотаріальних органів, надавши їм лише можливість посвідчувати заповіти та довіреності, що дорівнювалися б до нотаріально посвідчених.

У літературі вже висловлювалися пропозиції щодо необхідності звуження кола органів, уповноважених на вчинення нотаріальних дій⁵, і зазначалося, що розвиток суспільно-правових відносин в Україні по-

² Див.: Ж-Ф Пиепу и Ж Ягр, *Профессиональное нотариальное право* (пер с фр, Юристъ 2001) 84; В Комаров та В Баранкова, *Нотариат: підручник* (Право 2019) 35, 85; В Комаров, ‘Новый Закон “О нотариате” (1993) 42 Бизнес Информ 15; В Комаров та В Баранкова, ‘Законодавство про нотаріат: очікувані зміни’ (2003) 11 Право України 61–2; В Баранкова, ‘Все дороги ведут в Рим: украинский вариант латинского нотариата’ (1997) 2 Бизнес Информ 18–20.

³ Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. № 3425-ХІІ <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>> (дата звернення: 01.09.2020).

⁴ Див., наприклад: *Теорія нотаріального процесу: науково-практичний посібник* (Фурса С заг ред, Алерта, Центр учбової літератури 2012) 120; М Долинська, ‘Територіальна компетенція нотаріальних органів України як одна із головних засад здійснення нотаріального процесу в Україні’ (2018) 2 Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ 108.

⁵ В Комаров та В Баранкова, *Нотариат: перспективы унормування, законодавство, судова практика* (Право 2008) 12; В Баранкова, ‘Система суб’єктів нотаріального процесу: теоретичні та практичні аспекти’ [2013] 6 (72) Мала енциклопедія нотаріуса 155–66; Л Данюк, ‘Нотаріально-правові відносини: сутність, історія формування, перспективи розвитку’ (2010) 3 Право України 221.

казав, що квазінотаріат себе вже вичерпав, тому всі нотаріальні функції має виконувати тільки нотаріальна спільнота⁶.

Необхідність наділення зазначених суб'єктів нотаріальними повноваженнями, безумовно, є результатом неналежної оцінки (і з боку законодавця, і з боку суспільства) сутності та значення нотаріальної діяльності й сьогодні обґрунтовується лише одним аргументом: у такий спосіб держава дбає про якомога простіший спосіб забезпечення можливості кожної заінтересованої особи стати суб'єктом нотаріальної дії навіть за умови, що у місцевості, де така особа проживає, немає нотаріусів. Але судова практика свідчить, що подібне гарантування доступу до нотаріальної діяльності в багатьох випадках обертається для заінтересованих осіб суттєвим порушенням їхніх прав та інтересів.

Наслідками вчинення нотаріальних дій особами, які не мають вищої юридичної освіти, достатнього стажу юридичної практики, діяльність яких не пов'язана із такою кількістю правових гарантій, як діяльність нотаріусів (вимоги до особи, що має намір займатися нотаріальною діяльністю; правила набуття нотаріальних повноважень; передбачена законом відповідальність нотаріуса тощо), є велика кількість судових справ, які б ніколи не виникли за умови вчинення такої нотаріальної дії, власне, нотаріусами.

Як приклад наведемо справу про визнання заповіту недійсним, яку розглянув Карлівський районний суд Полтавської області. Позивач звернувся до суду з позовом про визнання недійсним заповіту, посвідченого секретарем виконкому Верхньоланнівської сільської ради Карлівського району Полтавської області. Відповідно до змісту заповіту заповідачка все своє майно заповіла своїм дочкам. Після смерті заповідачки спадкоємиця у передбачений законом шестимісячний термін подала заяву про прийняття спадщини і при пред'явленні нотаріусу документів, необхідних для оформлення свідоцтва про право на спадщину, було виявлено, що в оригіналі заповіту відсутній підпис заповідача. Крім того, під час розгляду справи суд переконався, що заповіт не підписаний ані самим заповідачем, ані будь-якими іншими особами. На цій підставі суд позов задовольнив і заповіт був визнаний недійсним⁷. Судова практика не знає подібних справ, що були б наслідком припущення такої грубої помилки безпосередньо нотаріусами.

В інших судових справах предметом судового розгляду стали не менш суттєві та неприпустимі порушення основних правил здійснення но-

⁶ О Нелін, 'Нотаріат і квазінотаріат в Україні: окремі дискусійні питання' (2012) 8 Юридична Україна 19–22.

⁷ Заочне рішення Карлівського районного суду Полтавської області від 7 лютого 2012 р. у справі № 1608/66/2012 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/21285414>> (дата звернення: 01.09.2020).

таріальних повноважень, передбачених нотаріальним законодавством. Так, наприклад, цивільна справа за позовом про визнання заповіту недійсним, розглянута Бучацьким районним судом Тернопільської області. Заповідачка склала заповіт, який був посвідчений секретарем Беремянської сільської ради. У судовому засіданні встановлено, що рішення виконкому Беремянської сільської ради про покладення обов'язків щодо вчинення нотаріальних дій на секретаря сільської ради не приймалося, а такі обов'язки було покладено на секретаря згідно з розпорядженням сільського голови. З урахуванням наведеного суд позов задовольнив і визнав заповіт недійсним як такий, що не відповідає вимогам закону⁸. В іншій судовій справі заповіт був посвідчений посадовою особою органу місцевого самоврядування навіть за умови виїзду в іншу місцевість, де працювали і державні, і приватні нотаріуси. Так, наприклад, цивільна справа за позовом про визнання заповіту недійсним, яку розглянув Арбузинський районний суд Миколаївської області. Позивачка звернулася з позовом про визнання заповіту недійсним, мотивуючи свої вимоги тим, що заповідачка по день смерті проживала у місті Южноукраїнськ, де працюють державні та приватні нотаріуси, однак заповіт був посвідчений секретарем Новоселівської сільської ради Арбузинського району. Представник Новоселівської сільської ради заперечував проти задоволення позову, обґрунтовуючи свої заперечення тим, що заповідачка зателефонувала йому у селі Новоселівка з міста Южноукраїнська та висловила прохання приїхати для того, щоб скласти довіреність і заповіт. Оскільки вона була жителькою села Новоселівка та була там зареєстрована, погано ходила, він вважає, що мав повноваження для складання заповіту на території міста Южноукраїнська. Приїхавши у місто Южноукраїнськ, він залишився з нею один у кімнаті, з її слів записав вручну заповіт, а потім поїхав у село Новоселівка, де на комп'ютері надрукував його зміст, а згодом знову повернувся у місто Южноукраїнськ, де і був підписаний заповіт. З урахуванням таких обставин справи позов судом було задоволено і визнано заповіт нікчемним⁹.

Нотаріальна діяльність передбачає необхідність утворення системи сталих правових гарантій для заінтересованих осіб (таких як вимоги до робочого місця нотаріуса, забезпечення таємниці вчинення нотаріальних дій, неможливість вчинення нотаріальної дії у ситуації наявного цивільно-правового спору тощо). Діяльність посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо вчинення нотаріальних дій таким вимогам

⁸ Рішення Бучацького районного суду Тернопільської області від 10 листопада 2011 р. у справі № 2-160/11 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/20759824>> (дата звернення: 01.09.2020).

⁹ Рішення Арбузинського районного суду Миколаївської від 20 грудня 2010 р. у справі № 2-615/10 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/13052713>> (дата звернення: 01.09.2020).

не відповідає, що призводить до численних порушень прав заінтересованих осіб і збільшення кількості судових спорів.

Крім того, доцільним слід визнати закріплення у Законі про нотаріат складу та змісту функцій нотаріату, які нині законодавчо не визначені, з огляду на той факт, що функції, які не властиві нотаріальній діяльності, на нотаріат покладатися не повинні. Зокрема, йдеться про покладення на нотаріусів функції державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, не пов'язаної із попереднім вчиненням відповідної нотаріальної дії. Така діяльність, як зазначалося у літературі, не є нотаріальною діяльністю, але є іншими діями, які нотаріус зобов'язаний вчинити через повноваження, покладені на нього законом¹⁰.

Недоліком чинного нотаріального законодавства є те, що воно взагалі не унормовує питання визначення статусу нотаріуса як публічної офіційної особи, а це, крім іншого, є актуальним також з огляду на існування у правовому полі України одночасно і приватних, і державних нотаріусів.

Сутність нотаріальної діяльності, її завдання відбивають публічно-правову природу нотаріату як органу безспірної цивільної юрисдикції. При вчиненні нотаріальних дій і державні, і приватні нотаріуси однаково реалізують усі функції нотаріальної діяльності: забезпечення безспірності та доказової сили документів, законності вчинюваних актів, сприяння фізичним та юридичним особам у здійсненні їхніх прав і законних інтересів.

Аналіз сутності нотаріальної діяльності як правової форми, її юридично-владного характеру, завдань та функцій нотаріату дає змогу виснувати, що нотаріат приватним бути не може. Він завжди є публічним органом. Термін “приватний”, введений у правовий обіг Законом про нотаріат у 1993 р., відноситься не до нотаріату, а до організаційних форм діяльності нотаріуса. Сутність нотаріальної діяльності, що здійснюється приватно практикуючим нотаріусом, не відрізняється від діяльності державного нотаріуса – вона залишається юрисдикційною.

Приватно практикуючий нотаріус володіє унікальним дуалістичним статусом, який обумовлює необхідність віднесення його до посадових осіб незалежно від того, що він не перебуває на державній службі і не включений до штату державного апарату. Ця виключність його правового становища проявляється у тому, що він виконує функції державної влади в порядку здійснення покладених на нього державою спеціальних повноважень. Отже, приватно практикуючий нотаріус є одночасно посадовою особою, наділеною державною владою, і спеціалістом вільної

¹⁰ М Німак, “Співвідношення понять “нотаріальна діяльність” та “реєстраційна діяльність нотаріуса” (2017) 865 Вісник національного університету “Львівська політехніка”. Збірник наукових праць. Серія: юридичні науки 419.

юридичної професії. Саме так вирішено це питання у країнах, де традиційно діє вільний нотаріат (наприклад, Франція, Італія, Німеччина). Нотаріус тут є особою вільної юридичної професії, не входить до державного апарату і не є державним службовцем. Однак свої повноваження він отримує від державної влади, держава делегує йому право посвідчувати документи, що їм редагуються або складаються, з метою надання їм публічної сили та доказовості, яку можна оспорити тільки в судовому порядку.

Деякі практичні проблеми утворило введення у нотаріальну практику такого суб'єкта нотаріального процесу, як помічник нотаріуса. Закріплення у ст. 13 Закону про нотаріат правила, згідно з яким помічник нотаріуса бере участь у прийомі фізичних осіб та представників юридичних осіб, складенні проєктів правочинів, свідоцтв, інших документів, пов'язаних із вчиненням нотаріальних дій, на практиці іноді обертається фактичною участю помічника у вчиненні нотаріальної дії не поряд із нотаріусом, а замість нього. Доцільно наголосити, що особисто нотаріус має забезпечити законність цієї дії (правочину), з'ясувати волевиявлення сторін, викласти це волевиявлення у передбаченій законом формі. Особисто і безпосередньо нотаріус (і це найважливіше) має ознайомитися з матеріалами справи, вислухати міркування заінтересованих осіб, бо саме йому держава делегувала свої правозастосовні повноваження. Протилежна ситуація – це виконання нотаріальних функцій неуповноваженою на це особою, що у нотаріальному процесі неприпустиме, бо нотаріальна діяльність (тобто діяльність нотаріуса) не зводиться до суто технічних дій: проставлення підпису і прикладення печатки. Нотаріус має застосовувати право, досліджувати докази, встановлювати наявність чи відсутність обставин та ухвалювати нотаріальний акт з урахуванням волевиявлення і зацікавленості сторін на підставі певних правових норм. У протилежному разі взагалі немає сенсу визначати органи та посадові особи, які мають право вчинювати нотаріальну діяльність.

Дискусійним і досі належно неврегульованим залишається питання щодо обмеження кількості посад нотаріусів у межах одного нотаріального округу (так зване квотування посад нотаріусів). У країнах класичного нотаріату саме закріплення правила квотування посад нотаріусів запобігає уникненню у нотаріальному середовищі конкуренції, яка є неприпустимою з огляду на публічно-правовий характер нотаріальної діяльності. У Законі про нотаріат це питання не врегульоване, хоча за часів існування приватного нотаріату вирішувалося низкою підзаконних нормативно-правових актів. Стаття 13¹ лише закріплює поняття та межі нотаріального округу. М. Дякович справедливо зазначила, що встановлення меж

діяльності нотаріуса дає можливість не тільки рівномірно розподілити навантаження нотаріусів, а й ефективно здійснювати керівництво державними нотаріальними конторами та контроль за здійсненням нотаріальної діяльності, узагальнювати нотаріальну практику, вести нотаріальну статистику, впорядковувати архіви, забезпечувати ефективну охорону прав та обов'язків осіб, які звернулися до нотаріуса¹¹. Але саме собою існування нотаріального округу таких завдань повністю не виконує і має обов'язково бути пов'язане з правилом обмеження посад нотаріусів у певному окрузі, що надасть його існуванню практичного сенсу. Саме тому безпосередньо в Законі про нотаріат має бути визначено, що гранична чисельність нотаріусів у кожному нотаріальному окрузі обмежується. Ба більше, підставою для відмови у реєстрації приватної нотаріальної діяльності слід визнавати відсутність вакантної посади у тому чи тому окрузі.

Відсутність обмеження кількості посад нотаріусів у межах нотаріального округу не відповідає основним засадам і принципам діяльності нотаріату. За таких умов нотаріуси змушені будуть конкурувати між собою, що є неприпустимим, оскільки нотаріальна діяльність не є підприємницькою. Виникнення конкуренції для нотаріальної діяльності – вкрай негативна ознака, оскільки це може призвести до вчинення нотаріальних дій із порушенням вимог закону.

Однією з характерних рис нотаріату класичної моделі є надання переваг письмовим, передусім нотаріальним, доказам. Процесуальне законодавство не надає ніяких переваг нотаріально посвідченим документам. Так, ст. 89 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України)¹² передбачає, що жодні докази не мають для суду заздальгідь встановленої сили. На нашу думку, слід законодавчо закріпити положення про те, що нотаріально посвідчені правочини або документи не можуть бути оспорені показаннями свідків.

Проблемними і такими, що потребують досконалого унормування, нині є питання оплати вчинення нотаріальних дій. Вважаємо за необхідне законодавчо визначати та закріплювати і мінімальний, і максимальний розміри такої оплати з огляду на такі міркування. По-перше, нотаріат – орган, що захищає права та законні інтереси фізичних і юридичних осіб, та має бути доступним для осіб, що потребують такої правничої допомоги. Гарантією доступності нотаріату, зокрема, має бути визначена плата. По-друге, можливість визначати розмір оплати вчинюваних нотаріаль-

¹¹ М Дякович, *Хрестоматія нотаріального права України: навчальний посібник* (2-ге вид, Істина 2018) 72.

¹² Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>> (дата звернення: 01.09.2020).

них дій надає нотаріату комерційного характеру та може призвести до конкуренції між нотаріусами, що, як вже зазначалося, є неприпустимим.

Певні зауваження викликає закріплення підстав зупинення та припинення приватної нотаріальної діяльності у тому вигляді, в якому наявне у чинному законодавстві (статті 29¹–30¹ Закону про нотаріат). Наявне унормування зупинення і припинення нотаріальної діяльності та їх підстав не узгоджено з недосконало врегульованими механізмами державного регулювання нотаріальної діяльності загалом і контролю за нотаріальною діяльністю зокрема.

Можна сформулювати такі пропозиції: вирішення питання про зупинення та припинення нотаріальної діяльності з підстав, які не пов'язані з власною ініціативою нотаріуса або безумовними, безспірними підставами (наприклад, смерть нотаріуса або втрата ним громадянства), доцільно було б передати до компетенції суду, що утворило б підвищені правові гарантії законності такого припинення і функціонування нотаріальної діяльності взагалі.

Привертають увагу також проблемні аспекти регулювання контролю за нотаріальною діяльністю¹³. Залежно від предмета контроль за діяльністю нотаріусів поділяється на два види: контроль за здійсненням нотаріальної діяльності (або за законністю вчинюваних нотаріусами нотаріальних дій); контроль за виконанням нотаріусами професійних обов'язків (або за організацією нотаріальної діяльності). Подібний розподіл закріплений у чинному Законі про нотаріат: судовий контроль (ст. 50) та адміністративний контроль (статті 18, 33).

Ці види контролю відрізняються за змістом (предметом), формами, контролюючими суб'єктами, підставами здійснення та можливими наслідками. При цьому тільки другий вид контролю може здійснюватися органами юстиції, а перший – виключно судовими органами. З огляду на це суттєвим недоліком чинного законодавства є відсутність належного унормування механізму здійснення такого контролю: не проведено розподілу повноважень між Міністерством юстиції України та Українською нотаріальною палатою щодо контролю за нотаріальною діяльністю, а також зберігаються повноваження органів юстиції визнавати нотаріальну дію незаконною (п. “е” ч. 1 ст. 12 Закону про нотаріат), залишається взагалі нерегульованим порядок оскарження нотаріальних дій або відмови у їх вчиненні (ст. 50).

Викладені вище положення стосуються тих питань, що у той чи інший спосіб, але все ж таки були предметом законодавчого закріплен-

¹³ В Черниш, ‘Проблеми здійснення державного контролю за нотаріальною діяльністю’ (2016) 7–8 Юридична Україна 53; Н Карнарук, ‘Державний контроль за нотаріальною діяльністю в Україні’ (автореф дис канд юрид наук, 2007) 4.

ня. Але слід визнати, що процес модернізації нотаріату має базуватися на попередньому розробленні концептуальних засад функціонування нотаріату в Україні. Попри це зазначені комплексні підходи не стали підґрунтям процесу унормування діяльності нотаріату в Україні.

Нотаріат є інститутом, що забезпечує охорону та захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб через вчинення нотаріальних дій від імені держави. Нотаріальна діяльність спрямована на надання офіційної сили, вірогідності юридичним правам, фактам і документам. Діяльність нотаріату має певну спільність із діяльністю інших органів цивільної юрисдикції. Водночас нотаріальна форма охорони і захисту відрізняється від інших форм. Особливість нотаріальної форми полягає у тому, що вона, як правило, спрямована не на безпосередній захист, а на попередження порушення права, і тому предмет її діяльності специфічний. На відміну від судової діяльності, предметом якої переважно є спори про цивільне право, предмет нотаріальної діяльності становлять безспірні справи.

При цьому найважливішим є те, що вирішення питання про подальший розвиток нотаріату й ефективне оновлення нотаріального законодавства можливе з урахуванням завдань і сутності нотаріату та нотаріальної діяльності, а також необхідності подальшого втілення в українське законодавство основних засад класичної моделі нотаріату як системи превентивного позасудового захисту цивільних прав та інтересів.

Обов'язок держави із захисту прав фізичних і юридичних осіб зводиться не тільки до відновлення чи визнання порушених або оскаржених прав, а й до недопущення їх чи порушення, чи оспорювання. Нотаріальна діяльність у цьому аспекті має превентивний (попереджувальний) характер, захищаючи права і законні інтереси громадян від можливих порушень у майбутньому, надаючи нотаріальним документам безспірний характер. Правочин, засвідчений у нотаріальному порядку, забезпечує набувача прав від усяких несподіванок, є правомірним і стійким. Превентивна роль нотаріату проявляється при здійсненні нотаріальних дій, при відмові в їх здійсненні, при роз'ясненні сторонам наслідків вчинених дій.

Таким чином, інституту нотаріату в правовій системі приділяється одна з ключових ролей не тільки в наданні правничої допомоги фізичним та юридичним особам і в забезпеченні їхньої правової безпеки, а й у запобіганні спорів між учасниками договірних відносин. Участь нотаріуса при розробленні умов правочину перед його практичним виконанням дає можливість уникнути виникнення спорів про право між сторонами таких правочинів, а також робить їх відносини більш стабіль-

ними і передбачуваними, особливо в умовах ринку. Участь нотаріуса дає змогу забезпечити кожну зі сторін правочину правовим захистом уже на стадії оформлення права і договору, тоді судовий захист може знадобитися пізніше – на стадії спору.

Судова і нотаріальна діяльність характеризуються низкою загальних рис, наявність яких дає змогу говорити про існування своєї логічної й ефективної системи із захисту прав і законних інтересів учасників цивільного обороту, в межах якої жодної конкуренції чи заміни однієї ланки іншою не відбувається. Ба більше, наявність інституту нотаріату сприяє значному зниженню навантаження на судову систему.

Отже, і для правосуддя, і для нотаріату існує загальна мета – забезпечення захисту прав фізичних і юридичних осіб. І суддя, і нотаріус діють від імені держави, реалізують владні повноваження. Участь нотаріуса у посвідченні цивільно-правових відносин як представника державної влади полягає у тому, що він покликаний, по-перше, реалізувати державну функцію з охорони та захисту прав, не допускаючи їхнього порушення, і, по-друге, надати цивільно-правовим відносинам законний, стабільний, безконфліктний і передбачуваний характер. І суддя, і нотаріус при здійсненні своїх функцій однаковою мірою мають бути незалежні і від держави, і від учасників процесу. Цей факт, зі свого боку, обумовлює такі принципи діяльності судді і нотаріуса, як об'єктивність, неупередженість, підкорення тільки закону і неприпустимість втручання у їхню професійну діяльність.

Взаємодія нотаріату з судовою системою виявляється у таких аспектах. По-перше, за допомогою здійснення нотаріальної діяльності виключається необхідність звернення у суд і порушення цивільного процесу, а саме: через забезпечення законності, з'ясування дійсного волевиявлення сторін, унаслідок чого правочину надається безконфліктний характер і виключається у майбутньому виникнення спору про право, що впливає із такого правочину; через безпосередній захист цивільних прав за допомогою вчинення виконавчого напису, вчинення протестів векселів тощо.

По-друге, нотаріальна форма забезпечує доказову силу правам, фактам і документам, що полегшує (за необхідності) у подальшому процес розгляду і вирішення цивільних справ у суді, встановлення фактів, що входять у предмет доказування у цій справі.

Правове значення нотаріальних актів – документів і дій у цивільному обігу зумовлюється такими аспектами: а) нотаріус – посадова особа з державними контрольними функціями, і сама участь такої особи в складанні документа дає суспільству гарантію проти зловживань, тим паче, що за законом на нотаріуса покладений обов'язок здійснювати контроль за

законністю вчинених нотаріальних дій; б) нотаріус у межах своїх повноважень – фахівець, особа компетентна, а отже, і договори, укладені в нотаріальних органах, відповідають вимогам закону і за своєю формою, і суттю. Це щонайкраще забезпечує права сторін, а водночас максимально затверджується авторитет держави як інституту, що є гарантом захисту законних прав та інтересів суб'єктів правовідносин.

Перший момент є більш важливим у цивільному обороті з урахуванням того, що закон у певних випадках вимагає обов'язкового нотаріального посвідчення визначених договорів. Водночас законодавство покладає на нотаріат обов'язок сприяти фізичним та юридичним особам у здійсненні їхніх прав і законних інтересів таким чином, щоб їх юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду.

Другий момент пов'язаний з оформленням вчинюваних нотаріальних дій. Розроблення форми нотаріальних документів – результат не тільки і не стільки вказівок законодавця, а багаторічної практики нотаріату, що відповідає потребам суспільства. Уся розмаїтість цивільно-правових документів проходить через нотаріат, й абсолютно природно, що тут у зв'язку з життєвими потребами розробляються нові, найбільш доцільні форми документів, які задовольняють потреби цивільного обороту.

Нотаріат значно полегшує встановлення обставин справи в судовій процедурі, оскільки юридична чинність виданих нотаріусом документів надзвичайно висока. І хоча закон не надає переваг жодним доказам (відповідно до цивільного процесуального законодавства України), проте нотаріальні документи мають визначені особливості. Вони об'єктивно викликають довіру в суду, оскільки видані незалежною, безсторонньою, компетентною особою, незацікавленою у результаті спору. І якщо можна заперечувати факти, підтверджені показаннями одних свідків за допомогою показань інших, то зміст більшості нотаріально оформлених документів можна оспорювати тільки через пред'явлення відповідного позову, наприклад, про визнання недійсним заповіту, свідоцтва, договору тощо.

Таким чином, в основу характеристики нотаріату як інституту превентивного правосуддя покладене розуміння нотаріату як органу, покликаного не здійснювати судові функції, а сприяти досягненню завдань правосуддя і запобігати виникненню судових спорів за допомогою попередження порушення цивільних прав і інтересів, забезпечення їхньої належної реалізації, що можна назвати превентивним захистом.

У зв'язку з цим найважливішого значення набуває питання правової регламентації процесуальних аспектів нотаріальної діяльності.

При вчиненні будь-якої нотаріальної дії нотаріус приймає юридично значуще рішення (у формі свідоцтва чи посвідчувального напису),

що впливає на правовий статус заінтересованих осіб. Прийняття такого рішення можливе лише в результаті розгляду і вирішення юридичної справи, тобто застосування норм права до окремого явища – правової ситуації. Тому нотаріальну діяльність варто розглядати як специфічну правову форму діяльності, сутність якої полягає у тому, що в її межах здійснюється застосування правових норм через реалізацію нотаріатом юрисдикційних повноважень у безспірних справах. При цьому нотаріальна діяльність може здійснюватись як у формі вчинення нотаріальної дії, так і у формі реалізації роз'яснювальних та консультативних повноважень нотаріуса, і про це справедливо зазначалося у літературі¹⁴.

Застосування права (зокрема й нотаріатом) є особливою формою його реалізації – державно-владною діяльністю, у результаті якої через винесення індивідуальних правових актів суб'єкти суспільних відносин наділяються конкретними суб'єктивними правами й обов'язками.

Усе це свідчить про те, що правовий характер нотаріальної діяльності виявляється у двох ключових аспектах. По-перше, нотаріальні дії вчиняються на підставі закону й у порядку, встановленому законом. По-друге, нотаріальні дії призводять до правових наслідків. У літературі доречно зазначалося: якщо провести умовну паралель, то нотаріальні дії мають те саме правостановлююче значення, що й судові рішення. Різниця лише в тому, що до нотаріуса звертаються, коли немає цивільно-правового спору і сторони в добровільному порядку мають намір закріпити ті чи інші правові відносини й обставини, що впливають із них, гарантувати таким чином захист своїх прав і законних інтересів.

Діяльність нотаріату є різновидом правозастосовної, юрисдикційної діяльності, зачіпає найбільш важливі й істотні аспекти здійснення прав фізичними та юридичними особами, а тому має здійснюватися в процесуальній формі, що забезпечує єдність та адекватність правового змісту і юридичної форми договору чи іншої юридично значущої дії; виявлення дійсного волевиявлення сторін; баланс публічних і приватних інтересів.

Прийняття нотаріусом рішення передуює встановлення кола фактів, передбачених нормою, яка підлягає застосуванню у цьому випадку; збирання, вивчення й оцінка документів – доказів у справі; перевірка відповідності вчинених дій вимогам закону і дійсним намірам сторін тощо. Нотаріуси здійснюють такі процесуальні дії, як прийняття документів від фізичних і юридичних осіб, визначення їх належності і допустимості для вчинення нотаріальної дії, витребування додаткових документів,

¹⁴ Див.: І Фріс, 'До поняття нотаріальної діяльності' (2013) 33 Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України 48.

повідомлення заінтересованих осіб та ін. За наявності підстав можлива відмова у вчиненні нотаріальної дії, її відкладення, зупинення тощо.

Відносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням нотаріальної діяльності між нотаріусами та заінтересованими у вчиненні нотаріальних дій особами з приводу посвідчення юридичних фактів (правочинів), прийняття заходів до охорони спадкового майна, видачі свідоцтв про право на спадщину й іншого за своїм характером слід визнавати процесуальними, спрямованими на вирішення матеріально-правових питань, віднесених до його компетенції (тобто нотаріальної справи).

Належне унормування процесуальних аспектів нотаріальної діяльності дало б змогу визначити систему та зміст її принципів, суб'єктів, стадій, а також вирішило б практичні проблеми, що виникають у судових справах, де предметом судового розгляду є незаконність або необґрунтованість нотаріальних актів. Законодавчого унормування мають набути й процесуальні права та обов'язки всіх суб'єктів нотаріального процесу. Крім того, процесуальний порядок вчинення конкретної нотаріальної дії має бути ретельно закріплений безпосередньо у законі, а не у підзаконних нормативно-правових актах, як це є тепер. З огляду на наведене слід визнати доцільним прийняття не нового Закону про нотаріат, а двох законодавчих актів: Закону "Про організацію нотаріату" та Нотаріального процесуального кодексу, який відбивав би процесуальну природу нотаріальної діяльності, детально регулював процедуру вчинення нотаріальних дій і забезпечував гарантії функціонування нотаріату.

Висновки. Нотаріат як інститут позасудового превентивного захисту своєю діяльністю сприяє досягненню завдань правосуддя, запобігаючи виникненню судових спорів через попередження порушення цивільних прав та інтересів, забезпечення їх належної реалізації. Ефективність виконання завдань нотаріату та його функціональних можливостей мають бути забезпечені адекватним унормуванням організаційних засад цього юрисдикційного органу, а також процесуально-правових аспектів нотаріальної діяльності. Зокрема, проблемами, що потребують нагального правового врегулювання, є проблеми системи суб'єктів нотаріального процесу, квотування посад нотаріусів, оплати вчинення нотаріальних дій, унормування основних засад нотаріального процесу.

Викликає заперечення залишення у складі нотаріальних органів посадових осіб органів місцевого самоврядування, які можуть вчиняти низку нотаріальних дій за умови, що у відповідному населеному пункті немає нотаріусів. Представляється доцільним виключити їх із системи нотаріальних органів, надавши їм лише можливість посвідчувати заповіти та довіреності, що дорівнювалися б до нотаріально посвідчених.

Відсутність обмеження кількості посад нотаріусів у межах нотаріального округу не відповідає основним засадам і принципам діяльності нотаріату. За таких умов нотаріуси змушені будуть конкурувати між собою, що є неприпустимим, оскільки нотаріальна діяльність не є підприємницькою.

Проблемними і такими, що потребують досконалого унормування, наразі є питання оплати вчинюваних нотаріальних дій. Слід законодавчо визначати і закріплювати і мінімальний, і максимальний розміри такої оплати.

Вирішення питання про зупинення та припинення нотаріальної діяльності з підстав, які не пов'язані з власною ініціативою нотаріуса або безумовними, безспірними підставами (наприклад, смерть нотаріуса або втрата ним громадянства), доцільно було б передати до компетенції суду.

Негативною ознакою нотаріального законодавства є відсутність визначення статусу нотаріуса як публічної офіційної особи. Приватно практикуючий нотаріус володіє унікальним дуалістичним статусом, який обумовлює необхідність віднесення його до посадових осіб незалежно від того, що він не перебуває на державній службі і не включений до штату державного апарату. Ця виключність його правового становища проявляється у тому, що він виконує функції державної влади в порядку здійснення покладених на нього державою спеціальних повноважень. Отже, приватно практикуючий нотаріус є одночасно посадовою особою, наділеною державною владою, і спеціалістом вільної юридичної професії.

Судова і нотаріальна діяльність характеризуються низкою загальних рис, наявність яких дає змогу говорити про існування своєрідної логічної та ефективної системи із захисту прав і законних інтересів учасників цивільного обороту, в межах якої жодної конкуренції чи заміни однієї ланки іншою не відбувається. Ба більше, наявність інституту нотаріату сприяє значному зниженню навантаження на судову систему.

Таким чином, в основу характеристики нотаріату як інституту превентивного правосуддя покладене розуміння нотаріату як органу, покликаного не здійснювати судові функції, а сприяти досягненню завдань правосуддя і запобігати виникненню судових спорів за допомогою попередження порушення цивільних прав та інтересів, забезпечення їхньої належної реалізації, що можна назвати превентивним захистом.

Нотаріальна діяльність передбачає досить велике коло юридичних дій, здійснюваних у межах нотаріального провадження з приводу розгляду і вирішення конкретної нотаріальної справи. Із цього погляду нотаріальне законодавство мало б не просто ретельно врегулювати загальні та

спеціальні правила вчинення нотаріальних дій, тобто процедурні аспекти, а й унормовувати такі підстави для скасування нотаріального акта, як його незаконність і необґрунтованість. Це було б на користь і нотаріусам, які мали б гарантії того, що в їхніх діях, які вчинені з дотриманням процедурних правил, не буде виявлено в подальшому порушення закону, і заінтересованим особам, які отримували б сталий нотаріальний акт, зміст якого в подальшому не міг би бути оспорений показаннями свідків.

Все викладене свідчить про необхідність суттєвого вдосконалення правового регулювання організаційних питань нотаріальної діяльності та нотаріально-процесуальних правовідносин. Вважаємо, що з огляду на це доцільним було б прийняття не нового Закону про нотаріат, а двох законодавчих актів: Закону “Про організацію нотаріату” та Нотаріального процесуального кодексу, який відбивав би процесуальну природу нотаріальної діяльності, регулював процедуру вчинення нотаріальних дій та забезпечував гарантії функціонування нотаріату.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Diakovych M, *Khrestomatiia notarialnoho prava Ukrainy: navchalnyi posibnyk* (2-he vyd, Istyna 2018) (in Ukrainian).
2. Komarov V ta Barankova V, *Notariat: perspektyvy unormuvannia, zakonodavstvo, sudova praktyka* (Pravo 2008) (in Ukrainian).
3. Komarov V ta Barankova V, *Notariat: pidruchnyk* (Pravo 2019) (in Ukrainian).

Edited and translated books

4. Piepu Zh-F i Jagr Zh, *Professional'noe notarial'noe pravo* (per s fr, Jurist 2001) (in Russian).
5. *Teoriia notarialnoho protsesu: naukovo-praktychnyi posibnyk* (Fursa S zah red, Alerta, Tsentri uchbovoi literatury 2012) (in Ukrainian).

Journal articles

6. Barankova V, ‘Systema sub’iektiv notarialnoho protsesu: teoretychni ta praktychni aspekty’ [2013] 6 (72) Mala entsyklopediia notariusia 155–66 (in Ukrainian).
7. Barankova V, ‘Vse dorogi vedut v Rim: ukrainskij variant latinskogo notariata’ (1997) 2 Biznes Inform 18–20 (in Russian).
8. Chernysh V, ‘Problemy zdiisnennia derzhavnogo kontroliu za notarialnoiu diialnistiu’ (2016) 7–8 Yurydychna Ukraina 53 (in Ukrainian).
9. Daniuk L, ‘Notarialno-pravovi vidnosyny: sutnist, istoriia formuvannia, perspektyvy rozvytku’ (2010) 3 Pravo Ukrainy 221 (in Ukrainian).
10. Dolynska M, ‘Terytorialna kompetentsiia notarialnykh orhaniv Ukrainy yak odna iz holovnykh zasad zdiisnennia notarialnoho protsesu v Ukraini’ (2018) 2 Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav 108 (in Ukrainian).
11. Fris I, ‘Do poniattia notarialnoi diialnosti’ (2013) 33 Aktualni problemy vdoskonalennia chynnoho zakonodavstva Ukrainy 48 (in Ukrainian).
12. Komarov V, ‘Novyj Zakon “O notariate”’ (1993) 42 Biznes Inform 15 (in Russian).

13. Komarov V ta Barankova V, 'Zakonodavstvo pro notariat: ochikuvani zminy' (2003) 11 Pravo Ukrainy 61–2 (in Ukrainian).
14. Nelin O, 'Notariat i kvazinotariat v Ukraini: okremi dyskusiini pytannia' (2012) 8 Yurydychna Ukraina 19–22 (in Ukrainian).
15. Nimak M, 'Spivvidnoshennia poniat "notarialna diialnist" ta "reiestratsiina diialnist notariusa"' (2017) 865 Visnyk natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Zbirnyk naukovykh prats. Seriya: yurydychni nauky 419 (in Ukrainian).
16. Yefimenko L, 'Osoblyvosti pravovoi pryrody notarialnykh dii' (2013) 3 Yurydychna Ukraina 67 (in Ukrainian).

Theses

17. Karnaruk N, 'Derzhavnyi kontrol za notarialnoiu diialnistiu v Ukraini' (avtoref dys kand yuryd nauk, 2007) (in Ukrainian).

Viacheslav Komarov
Viktoriiia Barankova

NOTARY OF UKRAINE AND PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT

ABSTRACT. The notariat plays a considerable role as undisputable civil jurisdiction and prevention justice organ in a legal system. The problems of the notary legislation improvement does not lose its extraordinary relevance. Unfortunately the process of the notary legislation updating cannot be considered successful, in particular, because of lack of an understandable approaches to determination of the legal nature and essence of notary proceedings and, as a result, impossibility of an effective solution to the most difficult problems of the functioning of the notariat. All the above poses a need for a subsequent development of the notary proceedings doctrine and a scientific basis for the notary legislation updating to enable to get rid of the eclectic and contradictory nature of the normative work in this sector.

The aim of the article is the measuring of conformity of the Ukraine notary legislation with the general principles of the classic (latin) notariat and the elaboration of proposals and recommendations for a Ukraine notary legislation improvement in connection with the necessity of its harmonization with the international principles of the classic (latin) notariat.

The article analyses the issues of Ukraine notariat as the classic (latin) notariat. In that context the article discusses the main organization aspects of its modernization and legal regulation – the creation of the unified notariat, determination of the system and competence of the notarial organs, functions and status of the notariat, the payment for notary actions etc.

The author proposes to exclude local government officials from the notary system and to give them only possibility to certify wills and trusts that could be amounted to a notary certified. It has been found that the lack of limitation of notary posts number in the notarial district does not respond the main notarial functioning principles.

The article considers that a private notary is an official with state power and a specialist of free legal profession at the same time. Summing up the results, it can be concluded that notarial activity is a kind of law-enforcement, jurisdictional activity that deals with the main aspects of realization of the rights by individuals and legal persons, that is why it should be in a procedure form, balance of public and private interests. It is rational for the necessity of the development and adoption of the Notarial procedure code of Ukraine in accordance with the character of notary action as procedure and law-enforcement.

KEYWORDS: notariat; prevention justice; notary activity; notary legislation; status of a notary; notary organs.